



NA'MATAK O'SIMLIGINING XUSUSIYATLARI

Istamova Sitara Ne'mat qizi

Samarqand davlat tibbiyot universiteti assistenti

Annotatsiya. Na'matak (*Rosa Canina*) -bo'yi 2-3mga yetadigan past bo'yi butadir. U asosan tog' va to'qaylarda o'sadi. Barglari murakkab bo'lib, toq patsimon, 5-9 yaproqchali, iyun-iyul oylarida gullaydigan o'simliklar qatoriga kiradi. Mevalari yetilganda seret va ravshan rangli bo'ladi. Gullari yirik, xushbo'y, qizil, pushti, oq yoki sariq rangli gultojisi bo'lib, eni 8-9sm, asosan och-pushti rangda gulkosacha va gultoji 5 tadan, gulda juda ko'p changchi va urug'chilari bo'ladi. Na'matak urug'ida moy, ildizi va bargida esa oshlovchi moddalardan tashkil topgan. Na'matak o'simligining mevasi tarkibida bir necha xil vitaminlar aralashmasi bor, shu sababli preparatlari avitaminoz kasalliklarini davolashda va oldini olishda ishlatiladi. Na'matak turlarining mevasi turli vitaminlar saqllovchi polivitaminli mevalarga kiradi. Yuqori vitaminli turlari - (Begger na'matagi va Fedchenko na'matagi)—avitaminoz kasalliklarini davolash va ularning oldini olish uchun qo'llaniladi.

Kalit so'zlar: flavonoid, fibroplast, dermis, kollagen, elastin tikanli, seret, yaproqchali, tugunchasi, toq patsimon, po'stloq, gultoj, ravshan rangli, rezavor meva, C vitamin, moy, qand, oqsil, avitaminoz, etdor, karotin, pektin, ildiz, gul, meva.

Аннотация. Наматак (*Rosa Canina*) – высокий кустарник, достигающий 2-3 м высоты. Растет преимущественно в горах и лесах. Листья сложные, необычно перистые, с 5-9 лепестками, относятся к числу растений, цветущих в июне-июле. Когда плоды созревают, они темного и яркого цвета. Цветки ароматные, красные, тыльные, белые или желтые, шириной 8-9 см, преимущественно бледно-розовые, 5-лепестковые, в цветке много опылителей и семян. Наматак содержит масло в семенах, а кулинарная рыба – в корнях и листьях. Плод растения Наматак обладает рядом лечебных свойств, и по этой причине его лечебные свойства можно использовать при лечении заболеваний и детоксикации. Плоды видов Наматак представляют собой поливитаминные плоды, которые хранят различные питательные вещества. виды витаминов - (наматаги Беггера и наматаги Федченко) - высокого качества, которые следует принимать для лечения и усиления заболеваний авитаминозов.

Ключевые слова: флавоноид, фибропласт, дерма, коллаген, эластин, колючий, серет, листоватый, узловатый, темно-волосистый, кожура, желтая, яркоокрашенная, ягода, витамин С, масло, сахар, белок, авитаминоз, этдор, каротин, пектин, корень, цветок, плод.

Abstract. Namatak (*Rosa Canina*) is a tall shrub reaching 2-3 m in height. It grows mainly in mountains and forests. The leaves are complex, oddly feathery, with 5-9 petals, and are among the plants that bloom in June-July. When the fruits are ripe, they are dark and bright in color. The flowers are fragrant, red, back, white or yellow, 8-9 cm wide, mostly pale pink, 5-petalled, the flower has a lot of pollinators and seeds. Namatak contains oil in its seeds, and cooking fish in its roots and leaves. The fruit of the Namatak plant has several therapeutic properties, and for this reason, its medicinal properties can be used in the treatment of diseases and detoxification. The fruits of Namatak species come in multivitamin fruits that store various nutrients. vitamin types - (Begger's namatagi and Fedchenko's namatagi) - of high quality to be taken for the treatment and strengthening of avitaminosis diseases.

Key words: flavonoid, fibroplast, dermis, collagen, elastin, spiny, seret, leafy, nodular, dark hairy, peel, yellow, bright colored, berry, vitamin C, oil, sugar, protein, avitaminosis, etdor, carotene, pectin, root, flower, fruit.

Kirish. Na`matak ko`plab kasalliklarning oldini olish, terini parvarish qilish, yaralarni davolash va qarish jarayonini sekinlashtirish uchun keng tarqalgan va arzon vositadir. Uning samaradorligi xalq tabobatidan foydalanishning ko`p yillik tarixi bilan isbotlangan. O`simlikning foydali mevalari o`rmonda to`planishi va mustaqil ravishda tayyorlanishi yoki bozorda quruq xom ashyo sifatida sotib olinishi mumkin. Tayyor preparatlar (siroplar, planshetlar, moy) dorixonalarda va ixtisoslashgan do`konlarda sotiladi. Ko`plab sog`liq uchun foydalarni hisobga olgan holda, mavsumiy infeksiyalar paytida immunitetni mustahkamlash uchun mazali va foydali choy sifatida iste`mol qilinadi.. Yuz uchun na`matak yog`ini muntazam parvarishlashda ishlatish tavsiya etiladi, chunki u terining tuzilishini yaxshilaydi, quyoshdan himoya qiladi va qarishning dastlabki belgilariga qarshi kurashishga yordam beradi. Namatak - 15 sm dan 10 m gacha bo`lgan tik o`sadigan yoki sudraluvchi poyalari bo`lgan bargli buta. Na`matak (lat. *Ephedra*) o`simligi - bu qishda yashil bo`lib, juda quruq joylarda o`sadigan, ko`pincha kaktusga o`xshash o`simlikdir. U *Ephedraceae* oilasiga mansub bo`lib, dunyoning turli mintaqalarida uchraydi. O`simlik ko`pincha O`rta Osiyo, Xitoy, Hindiston va Janubiy Amerika kabi hududlarda uchraydi. Namatakning vatani Eron va Himoloyning tog` yonbag`irlari hisoblanadi. O`simlik mevalarining shifobaxsh xususiyatlari qadimgi Yunoniston va Rimda ma`lum bo`lgan. Barglari poyada navbatma-navbat joylashgan. Ko`p turlarida uzunligi 5-15 smgacha keladi. Bargi shakli varaqasimon, chetlari tishli. Poyaning pastki qismidagi barg shakli nayzasimon. Asosan rangi doimiy yashil. Gultojbarglari beshta, ba`zi turlarida to`rtta. Ranglari oq yoki pushti. Atirgullarning yig`ma mevasi rezavor mevalar qatoriga kiradi. S vitaminiga boy. Atirgullarning novdasi bo`ylab o`sgan tikan deb ataladigan o`simtalar epidermis to`qimasidan kelib chiqqan bo`lib, haqiqiy tikandan deyarli farq qilmaydi.

Namataklarning ba`zi turlarida ilgaksimon novdalari bo`ladi va shu turlaridan asosan manzarali o`simliklar sifatida foydalaniladi. Na`matak o`simligi asosan quruq, yarim quruq va tog`li hududlarda o`sadi. U issiqlik, sovuq va kam suvga chidamli bo`lib, o`ziga xos

ekotizimlarga moslashgan. Bu o‘simlik suvni kam ishlatadi va shuning uchun tez-tez sahro va yarim sahro sharoitlarida uchratish mumkin. Tog‘ yonbag‘irlari, o‘rmonzorlardagi ochiq maydonlar, daryo va soy bo‘ylari, cho‘l va dashtlarning namroq hududlarida o‘sadi. Sovuqqa va qurg‘oqchilikka chidamli bo‘lib, qumloq va toshloq tuproqlarda yaxshi rivojlanadi. Na‘matak butun dunyo bo‘ylab keng tarqalgan dorivor va dekorativ o‘simlik hisoblanadi. Uning tarqalishi quyidagi mintaqalar bilan chegaralangan: 1. Yevropa va Osiyo. Na‘matakning asosiy tabiiy areali Yevropa va Osiyoning mo‘tadil mintaqalaridir. U ayniqsa O‘rta Yer dengizi bo‘yi, Kavkaz, Markaziy Osiyo, Rossiya, Xitoy va Hindistonda keng tarqalgan. 2. Markaziy Osiyo va O‘rta Osiyo. O‘zbekiston, Qozog‘iston, Qirg‘iziston, Tojikiston va Turkmanistonning tog‘li hududlari hamda vodiylarida ko‘p uchraydi. Odatda ular quruq dashtlar, to‘qaylar, tog‘ etaklari va daryo bo‘ylarida o‘sadi. 3. Shimoliy Afrika. Marokash, Tunis, Jazoir kabi O‘rta Yer dengizi sohilidagi davlatlarda uchraydi. Tog‘ etaklari va tabiiy o‘rmonzorlarda tabiiy holda o‘sadi. 4. Shimoliy va Janubiy Amerika. Yevropadan keltirilgan va AQSh, Kanada kabi davlatlarda madaniylashtirilgan holda o‘stiriladi. Shuningdek, Argentina va Chili kabi Janubiy Amerika mamlakatlarida ham uchratish mumkin. 5. Avstraliya va Yangi Zelandiya. Madaniy holda ekiladi va ba‘zi hududlarda yovvoyi holda uchraydi. Ushbu dorivor o‘simlik ma‘lum kimyoviy tarkibi tufayli sog‘liq uchun foydalari tufayli uzoq vaqtdan beri an‘anaviy tibbiyotda ishlatilgan. Ko‘plab tadqiqotlar shuni ko‘rsatdiki, mevasi va urug‘lari tarkibida glyukoza, saxaroza va fruktoza bilan ifodalangan uglevodlar (16%), oqsillar (1,74%), lipidlar (1,04%), saqlaydi. Kislotalardan eng ko‘p olma va limon (3,3%), shuningdek juda ko‘p foydali pektin (25% gacha) mavjud. Kaloriya tarkibi 109 kkal (100 g ga asoslangan). Yovvoyi atirgul mevalari yuqori biologik faollik va shifobaxsh xususiyatlarga ega. Vitaminlar va foydali ozuqa moddalarining miqdoriy tarkibi va xilma-xilligi jihatidan ular boshqa o‘simliklardan ancha ustundir. Na‘matak C vitamini miqdori bo‘yicha rekordchi, 100 g quruq mevada taxminan 18 kunlik dozalar mavjud, bu qora smorodina va limondan 50 baravar ko‘p hisoblanadi. Bundan tashqari, askorbin kislotasi o‘simlikning barglarida va hatto ildizlarida ham mavjud. Uning tarkibi butaning yoritilishi va yashash joyiga bog‘liq. Masalan, tog‘larda o‘sadigan atirgul kestirib, tekislikda o‘sganidan ko‘ra ko‘proq C vitamini to‘playdi. C vitaminidan tashqari, yovvoyi atirgul mevalari quyidagi mikroelementlarni o‘z ichiga oladi: B1, B2 vitaminlari-oqsil va uglevod metabolizmida ishtirok etadi, shilliq pardalar, teri va sochlarning salomatligi uchun javobgardir. Vitamin PP (B3) nafas olish, yurak-qon tomir tizimining yaxshi ishlashi uchun zarur. E vitamini antioksidant bo‘lib, gemoglobin, oqsillar sintezini rag‘batlantiradi, shuningdek A vitaminining so‘rilishi uchun zarur, qarishni oldini oladi. A vitamini antioksidant bo‘lib, to‘qimalarning o‘sishi, ko‘rish organlarining salomatligi, immunitetni oshirish uchun manbai hisoblanadi. K vitamini-qonning normal ivishida va suyak to‘qimalarining mineralizatsiyasiga yordam beradi, biokimyoviy reaksiyalar uchun energiya etkazib beruvchi ATP hosil bo‘lishida ishtirok etadi. Na‘matakning makro va mikroelementli tarkibi sink, marganets, kaltsiy, kaliy, temir, fosfor, magniy, natriy, molibden va misdan tashkil topgan. Bundan tashqari, u tarkibida pektin, azotli va taninlar, fitosteninlar, likopen, rubiksantin,

pentosan, shuningdek flavanoidlar va efir moylari bor. Barglarda C vitaminidan tashqari fitontsidlar, taninlar va ko'plab xlorofill mavjud. O'simlikning ildizlari va qobig'i pirokatexin va pirogal guruhlari moddalari, fitontsidlar, shakar, askorbin kislotasi va rang beruvchi pigmentlar saqlaydi.

Na'matakning foydali xususiyatlari Mevasi tarkibida 4-6%, ba'zan 15% gacha vitamin, vitamin B2, P, E va K, 12-27% karotin, 29% gacha organik (limon, olma, va boshqa) kislotalar, 18% gacha esa qandlar, 3,7% gacha pektin, 4,5% gacha oshlovchi moddalar bo'lib, urug'ida moy va boshqa birikmalar saqlaydi. Meva tarkibida inson salomatligi uchun zarur hisoblangan darmondori, limon kislotasi, oshlovchi va boshqa moddalar bor. Na'matak o'simlikning soxta mevasi avgust oyining oxirlaridan boshlab to kech kuzgacha yig'iladi. Sovuq urgan mevalarida vitamin C miqdori kamayib ketadi. Yig'ilgan mevalar tezda ochiq havoda quyoshda yoki 80-90Cli pechkarda quritiladi. Ba'zan na'matak mevasi quritilmasidan dorivor preparatlar olish uchun to'g'ridan-to'g'ri farmatsevtika zavodlariga yuboriladi. Qurigan mevalarini ishqalab, kosachabarg almashinuvi, tomirlar o'tkazuvchanligiga yaxshi ta'sir ko'rsatishi aniqlangan. Na'matak mevasining 2 osh qoshig'ini 500 ml qaynagan suvda damlab, 1soatcha tindiriladi. Damlamadan kuniga 2-3 mahal ovqatlanishdan oldin 100ml dan ichiladi. Bu retsept kamqonlik, quvvatsizlik, buyrak va jigar xastaliklarida foydalidir. Na'matak turlarining mevasi turli vitaminlar saqlovchi polivitaminli mevalarga kiradi. Yuqori vitaminli turlari - (Begger na'matagi va Fedchenko na'matagi) –avitaminoz kasalliklarini davolash va ularning oldini olish uchun qo'llaniladi. Urug'idan olingan moyi va mevasining yumshoq qismidan tayyorlangan moyli ekstrakti-karatolin kuyganni, trofik yaralarni, ekzema, teri kasalliklarini, roentgen nuridan kuygan joylarni, yarali kolit va boshqa kasalliklarni davolashda ishlatiladi. Na'matak turlarining ba'zilaridan vitaminli konsentratlar, sharbatlar tayyorlanadi, vitamin C (askorbin kislota)si olinadi, quruq mevasidan tabletka va xab dorilar, gullaridan ko'zlarni yuvish, dokani ho'llab ko'zlarga qo'yish uchun damlamalar tayyorlanadi Bu dorilar avitaminoz kasalligini davolashda va uning oldini olishda ishlatiladi. Askorbin kislota ko'pgina kompleks preparatlar tarkibiga kiradi.

Vitamin C kamroqbo'ladigan na'matak turlaridan - itburun na'matagi (Rosa Canina) mevasi tarkibida 0,2-2,2% gacha vitamin C bo'ladi xolos, mevasidan tayyorlanadigan xolosas preparati jigar kasalliklarini (xoletsistit,gepatit-sariq kasalligi va boshqalarni)davolash uchun ishlatiladi. Na'matak turlarining mevasidan tayyorlangan damlama va qaynatmalar xalq tabobatida me'da-ichak kasalliklarini (ich ketish, qon aralash ich ketish, ichakning yuqumli kasalliklarini) davolash uchun hamda bachadondan qon oqishini to'xtatuvchi, isitma qoldiruvchi, o't va siydik haydovchi dori sifatida qo'llaniladi. Bu dori turlari bilan og'iz bo'shlig'i kasalliklarini (milk yallig'lanishi, va undan qon oqishi)da og'iz chayiladi.Na'matak mevasi yana organizmni quvvatlantirish, modda almashinuvini yangilash, soxta mevalari ichidagi haqiqiy mevalari-yong'oqchalari buyrak va siydik yo'llari kasalliklarida siydik haydash uchun ishlatiladi. O'simlik ildizidan tayyorlangan damlama va qaynatma xalq orasida me'da va jigar kasalliklariga, barglarining kukuni esa yaralarga da'vo sifatida foydalaniladi.

Na'matak mevasi turlaridan oziq ovqat sanoatida, vitaminga boy konsentratlar, konfetlar va boshqa qandolat mahsulotlari tayyorlashda foydalaniladi. Na'matak mevasidan tayyorlangan damlamadan o'pka sili, jigar, o't qopchasining yallig'lanishi, ichak, buyrak, qovuq kasalliklarini davolashda foydalaniladi. Na'matakning faqatgina gul va mevalarigina shifobaxsh bo'lib qolmasdan, balki uning barglari asosida tayyorlangan qaynatma me'da og'riqlariga foydali hisoblanadi. Xalq tabobatchiligida hatto na'matak ildizlaridan tayyorlangan qaynatma qovuq hamda buyrakka tosh kelib, og'riq berganda ichilsa, kishiga anchagina yangilik berishi tan olingan. Bundan tashqari, na'matak mevalari asosida tayyorlangan damlama tinka qurish, kamqonlik, shuningdek darmonsizlikda ijobiy natija beradi. Na'matakdan tayyorlangan damlamadan bolalarda kuzatiladigan mayda toshmalarni, yiringli-septik asoratlarga moyilligi bor o'tkir infeksiyon kasallik qizilchani, terlamani va boshqa kasalliklarni davolashda foydalaniladi. Bundan tashqari na'matak quyidagi xususiyatlarni o'z ichiga oladi. Qarishga qarshi xususiyatlar. Na'matak antioksidantlarning tabiiy ombori bo'lib, bugungi kunda ko'plab tadqiqotlar natijasida kuchli yallig'lanishga qarshi ta'sirga ega hisoblanadi. Ko'plab kasalliklar xavfini kamaytiradi. A, C va E vitaminlari, flavonoidlar, fitostirollar, muhim yog ' kislotalari va o'simlik tarkibidagi boshqa foydali mikroelementlar tufayli u yurak-qon tomir, arterial gipertenziya, diabet, artroz, artrit, saraton kabi "yoshga bog'liq" kasalliklarning rivojlanishiga to'sqinlik qiladi. Na'matak yog'i kuchli regenerativ vosita va qarishning tashqi belgilariga qarshi kurashuvchi sifatida keng dermokosmetiklikka ega bo'ladi. Bu terining elastikligini saqlashga yordam beradi, chunki u ushbu molekulalarni hosil qiluvchi fibroplastlarga ta'sir qilish orqali dermisda kollagen va elastin ishlab chiqarishni rag'batlantiradi. Yovvoyi atirgul deb nomlanadigan na'matakning antioksidant tarkibi erkin radikallarga qarshi kurashadi, terining qarishini oldini oladi, quyosh ta'siridan keyin paydo bo'ladigan dog'larni kamaytiradi va salbiy tashqi omillardan himoya qiladi. Yovvoyi atirgulning qarishga qarshi ta'siri tadqiqotlarda isbotlangan. Tajriba davomida 35 yoshdan 65 yoshgacha bo'lgan ishtirokchilar tomonidan "g'oz oyoqlari" (ko'z burchaklaridagi ajinlar) bilan olingan urug ' va meva terisidan kukun ishlatilgan.

Tajriba davomida Visiocan maxsus asbobi yordamida terini kuzatish amalga oshirildi, u uning holatini bir necha parametrlar bo'yicha baholadi: elastiklik, namlik va ajinlar chuqurligi. Bundan tashqari, tadqiqotning boshida va oxirida barcha sub'ektlar hujayralarning umr ko'rish davomiyligini aniqlash uchun qon topshirdilar. Barcha baholangan parametrlar bo'yicha sezilarli yaxshilanish aniqlandi, vizual ravishda eksperiment ishtirokchilari ham qoniqdilar. Va qon qizil qon tanachalarini yo'q qilish tezligining pasayishini, hujayralar umrining ko'payishini ko'rsatdi, ya'ni tananing qarishini sekinlashtirishga erishildi. Bundan tashqari na'matak artritni davolashda ham qo'lladiladi. 2018 yilgi tadqiqotlarda na'matak kestirib, kollagen ishlab chiqarish uchun mas'ul bo'lgan genga ta'sirini aniqlandi – bu artikulyar suyuqlikning muhim qismi bo'lib, uning yo'qolishi artrozga olib keladi. Yovvoyi atirgul tarkibida gopo yog ' kislotasi mavjud bo'lib, og'riqni kamaytiradi, Rematoid artritda qo'shma harakatchanlikni yaxshilaydi. O'simlikning quruq rezavorlaridan kukunni qabul qilish artroz va artritni kompleks davolashda

ishlatiladigan sintetik dorilar miqdorini 40% ga kamaytirishga yordam beradi. Bu kasalliklarga xos bo'lgan og'riq va cheklangan harakatlarni kamaytirishga yordam beradi. Ko'ngillilarning tadqiqotlaridan biri atirgul kestirib, qo'shimchalarini qabul qilgandan keyin artrit uchun kestirib, bo'g'imlarda va tizzalarda og'riq sindromining taxminan 3 baravar kamayganligini va harakatchanlikning 4 baravar yaxshilanganligini ko'rsatdi.

Na'matak semiz insonlarga ortiqcha kilogrammdan xalos bo'lishga yordam beradi. Uning vazn yo'qotish uchun xavfsiz va samarali vosita sifatida ishlatilishi tadqiqotlarda isbotlangan. Birinchidan, bu past kaloriyalı mahsulot, ikkinchidan, metabolizmni tezlashtiradigan, yog'ni yoqadigan, toksinlarni olib tashlaydigan va yog ' almashinuvini faollashtiradigan moddalarni o'z ichiga oladi. Tarkibdagi kaliy tanadagi suv-tuz muvozanatini normallashtiradi, ortiqcha suyuqlikdan xalos bo'lishga yordam beradi. Bundan tashqari, ko'plab pektinlar tufayli ichak faoliyatini yaxshilashga, toksinlarni olib tashlashga va ochlikni kamaytirishga yordam beradi. Na'matakning vaznni to'g'irlash potentsiali yapon olimlari tomonidan isbotlangan. Eksperiment ishtirokchilari-tana massasi indeksi 25-30 bo'lgan 16 erkak va 16 ayol 2 guruhga bo'lingan. 12 hafta davomida birinchi guruh har kuni 100 mg atirgul ekstrakti, ikkinchisi esa platsebo tabletkasini qabul qildi. Olimlar sub'ektlarning ovqatlanishiga aralashmadilar. Tadqiqot oxirida atirgul kestirib, nafaqat platsebo qabul qilgan guruhga, balki tajriba boshlanishida ham o'z holatiga ko'ra qabul qilganlarda visseral yog', vazn va tana massasi indeksi va teri osti qorin yog'i foizining sezilarli darajada pasayishi aniqlandi. Shu bilan birga, hech qanday nojo'ya ta'sirlar aniqlanmagan. Kilo yo'qotish uchun choy yoki maydalangan quruq mevalarning damlamasi ishlatiladi, u ro'za kunlarida mustaqil ichimlik sifatida yoki qo'shimcha yog ' yoqadigan tarkibiy qismlar (zanjabil, anjir, mayiz) qo'shilishi bilan olinadi. Yurak salomatligi, yurak-qon tomir tizimining holatiga foydali ta'siri aniqlandi. Shvetsiya eksperimental tibbiyot bo'limida na'matak kukunni qabul qilish yurak-qon tomir kasalliklari xavfini 17 foizga kamaytirishga yordam beradigan tadqiqot o'tkazildi. Meva tarkibidagi antioksidantlar va flavonoidlar tufayli "yomon" xolesterin miqdorini, shuningdek yuqori qon bosimni pasaytiradi. Qandli diabet Tadqiqotlardan biri 2-toifa diabetga qarshi kurashda foydasini ko'rsatdi. Semirib ketgan bemorlarga turli xil ichimliklar berildi, ba'zilar olma va uzumga asoslangan, boshqalari esa na'matak o'simligidan tayyorlangan damlama berildi. Tadqiqot 6 hafta davom etdi, shundan so'ng tadqiqotchilarda qon bosimi ko'rsatkichlari, qon lipidlari darajasi va insulin qarshiligi o'lchandi. Olimlarning xulosasiga ko'ra "yomon xolesterin" ni 6% ga kamaytirish orqali eng samarali ekanligi isbotlangan.

Oshqozon-ichak muammolarida na'matak tabiiy laksatif modda sifatida foydalaniladi. Pektin tufayli ovqat hazm qilish rag'batlantiriladi, ichak faoliyati yaxshilanadi va ich qotishi barham etiladi. Na'matak ekstrakti xolestestit va gepatoxolestistit uchun xoleretik vosita sifatida ishlatiladi. Biroq, gastrit, oshqozon va o'n ikki barmoqli ichak yaralarining kuchayishi davrida dorilarni ishlatishdan bosh tortish yaxshiroqdir. Bundan tashqari, atirgul choyi uzoq vaqtdan beri ichak parazitlarini nazorat qilish uchun ishlatilgan. Saraton kasalliklarida ham na'matak o'simligidan foydalaniladi. Olimlar atirgul ekstrakti kontsentratsiyasini o'zgartirib, turli xil

tajribalar o‘tkazdilar. Preparatning yuqori konsentratsiyasi saraton hujayralarining o‘shishi uchun mas’ul bo‘lgan ikkita ferment miqdorini kamaytirishi aniqlandi. Bundan tashqari, ekstrakt an’anaviy ravishda ushbu turdagi saratonni davolashda qo‘llaniladigan kimyoterapiya samaradorligini oshiradi. Bundan tashqari Atirgul na`matak o`simligidan , choy, bulon, qaynatma, damlamalar tayyorlanadi. Revmatizm, sistit, shamollash, o‘tkir respirator virusli infeksiyalar, oshqozon muammolari, ateroskleroz, diabet, gipertoniya, koronar arteriya kasalligi, anemiyani davolashda sirop va kukunlar sifatida ishlab chiqariladi. Tibbiyotda tayyor xom ashyo sifatida turli yo‘nalishdagi dori-darmonlarni ishlab chiqarish uchun keng qo‘llaniladi.. O‘simlik mevalaridan olingan sirop bolalarda ishtahani yaxshilash uchun, shuningdek, keksa odamlarda safro turg'unligi uchun C vitamini va P vitaminining qo‘shimcha manbai sifatida ishlatiladi. Qadimgi yunon olimi, faylasufi, miloddan avvalgi IV asr tabiatshunosi Teofrastus o‘zining "tabiiy tarix" kitobida bu o‘simlikni batafsil bayon qilgan. Tish milkini mustahkamlash uchun atirgul kukunidan foydalanish haqida 1563- yilgi o‘simliklarga oid tibbiyot kitoblarida eslatib o‘tilgan. Yovvoyi atirgul yog‘i antiseptiklar va sterilizatsiya usullari hali kashf etilmagan davrda yaralarni davolash uchun ishlatilgan. Qadimgi tibbiyot o‘simlikshunoslarida o‘simlikning foydali xususiyatlari va u yordam beradigan kasalliklar tasvirlangan. Slavyanlar uni svoroborennik deb atashdi va qimmatbaho moy tayyorlashni o‘rganmaguncha yaralarni davolash uchun atirgul suvidan foydalanishdi. Qadimgi jangchilarda yaralarni davolash va gangrenani oldini olish uchun bintlar gulbarglarning damlamalari bilan singdirilgan va jarohatdan tezda tiklanishi uchun yaralarga malham sifatida foydalanilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ozoda, A., & Mardanovich, M. Z. (2023). Na’matak–bebaho ne’mat. *Scientific Impulse*, 1(9), 301-306.
2. Do’monov, B. M., Ashiraliyeva, O. X., Rahmonova, N. A., Qosimova, M. Z., Dadaxonova, M. B., & Ne’matjonova, R. Q. (2023). NA’MATAK MEVASINING FOYDALI XUSUSIYATLARI VA XALQ TABOBATIDA FOYDALANISH USULLARI. *Innovations in Technology and Science Education*, 2(7), 22-26.
3. Tuychiyev, G., Razzakov, N., & Ortikov, M. (2024). DORIVOR NA’MATAK VA ZIRK MEVALARINING KIMYOVIY TARKIBI O ‘RGANISHGA KIRISHISH. *QO ‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 10, 150-152.
4. Abdurahimova, M. A., & Muratova, R. T. (2023). ERMAK VA NA’MATAK O ‘SIMLIGINING SHIFOBAXSH XUSUSIYATLARINI O ‘RGATISH ORQALI TALABALARNING XALQ TABOBATIGA BO ‘LGAN QIZIQISHLARINI OSHIRISH. *PEDAGOG*, 6(12), 42-46.
5. Tuyg’unovna, S. S. (2023). DORIVOR NA’MATAKNING FOYDALI XUSUSIYATLARI VA TIBBIYOTDA QO‘LLANILISHI. *TA’LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 3(9), 11-13.

6. Saminov, A., Komilov, H., & Nasriddinova, D. (2022). Na'matak (rosa) ning siz va biz bilmagan dorivorlik xususiyatlari. *Science and innovation*, 1, 7-12.
7. Ziyayev, F. (2023). NA 'MATAK O'SIMLIGINING XUSUSIYATLARI. *Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences*, 2(1), 38-41.
8. G'afforov, S., & Omonova, M. (2022). NA'MATAK O'SIMLIGINING PLANTATSIYASI, AGROTEXNIKASI, DORIVORLIK XUSUSIYATI. *Models and methods in modern science*, 1(15), 107-110.
9. Yaxshiboyeva, M., & Ramazonova, O. (2023). NA'MATAK–Rosa (Cynosbatum) O'SIMLIGININ DORIVORLIK XUSUSIYATLARI VA INSONLAR HAYOTIDA TUTGAN O'RNI. *Biologiyaning zamonaviy tendensiyalari: muammolar va yechimlar*, 1(1), 163-165.
10. Ergashevna, M. I. (2022). NA'MATAK–ROSA TURKUM TURLARINING DORIVORLIK XUSUSIYATLARI VA YETISHTIRISH AGROTEXNIKASI. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 1(5), 1335-1339.
11. Ashurovich, T. S., & O'G'Li, J. T. R. (2023). NA'MATAK PLANTATSIYALARINI BARPO ETISH. *Science and innovation*, 2(Special Issue 11), 27-31.
12. Saminov, A., Komilov, H., & Nasriddinova, D. (2022). MEDICINAL PROPERTIES OF FELT (ROSA) THAT YOU AND WE DID NOT KNOW. *Science and Innovation*, 1(6), 7-12.
13. Quvonchoy, Y. (2024). "NA'MATAK" SHE'RI ULUG'BEK HAMDAM NIGOHIDA...: Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari. *Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari*, 7(4), 177-179.
14. Quvonchoy, Y. (2024). "NA'MATAK" SHE'RI ULUG'BEK HAMDAM NIGOHIDA...: Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari. *Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari*, 7(4), 177-179.
15. Anvarjonovich, D. Q., & Qizi, E. I. I. (2024). NA'MATAK O'SIMLIGINI SHIFOBAXSHLIK XUSUSIYATI. *Science and innovation*, 3(Special Issue 30), 401-406.
16. Jalilova, D. M., & Istamova, S. N. (2023). Allergic Rhinitis and its Treatment. *Central Asian Journal of Medical and Natural Science*, 4(6), 576-579.
17. Istamova, S. N. (2024). Rehabilitation Measures in Rheumatoid Arthritis Disease. *American Journal of Pediatric Medicine and Health Sciences (2993-2149)*, 2(2), 440-443.
18. Istamova, S. N. (2024). Rehabilitation Measures in Rheumatoid Arthritis Disease. *American Journal of Pediatric Medicine and Health Sciences (2993-2149)*, 2(2), 440-443.